

zal te Workum een vragtwaagen of
logen houden, of verhuren, ten zy
oe van de Magiftraat vryheit by behoer-
hebben bekomen, op boete van 6 Ca-
s voor de eerfte, 12 Carolus Guldens
voorts op arbitrale correctie.

3.
oerluiden zullen k...
welke ten minften...
de Magiftraat daar to...
verhoorte insgelyks van...
Guldens

HISTORISCHE STRAATNAMEN

Colofon

Uitgave van:
Straatnamencommissie Nijefurd
in samenwerking met
Het Sleeswijckhuys

Samenstellers:
Prof. J.J. Jansen, Dhr. W.T. Beetstra
en Dhr. R. de Wit

Foto's: Het Sleeswijckhuys
Vormgeving: Thijs de Vries
Drukwerk: Hunia's Drukkerij

Het Sleeswijckhuys
Noard 5, postbus 68
8710 AB Workum

© Workum, maart 1998

men, en
breekige d
paalden t
van over!

Geen
den, af
welke v
andee!

I*nleiding*

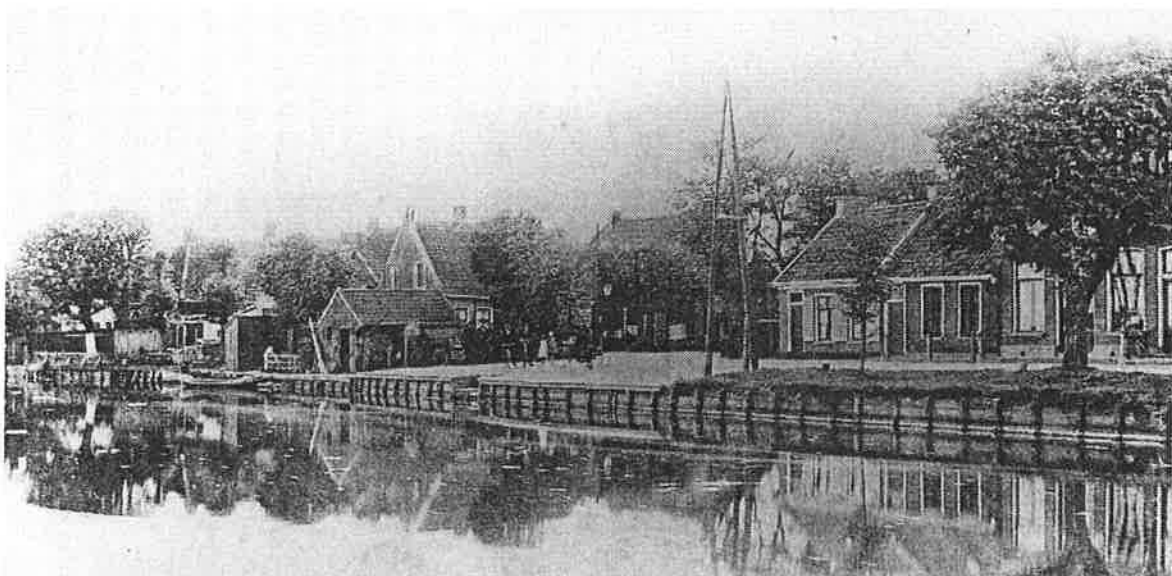
De oude Friese stad Workum, met haar rijke verleden, had enkele namen van straten, die reeds heel lang bij de bevolking in gebruik waren. Toen de gemeenteraad in 1952 een "straatnamencommissie" instelde was haar eerste taak deze historische van waarde zijnde namen officieel vast te stellen. Voor de later geprojecteerde straten werden namen voorgesteld, veelal ontleend aan de historische bodem, waarop ze waren aangelegd. Aldus werd een verantwoord geheel verkregen.

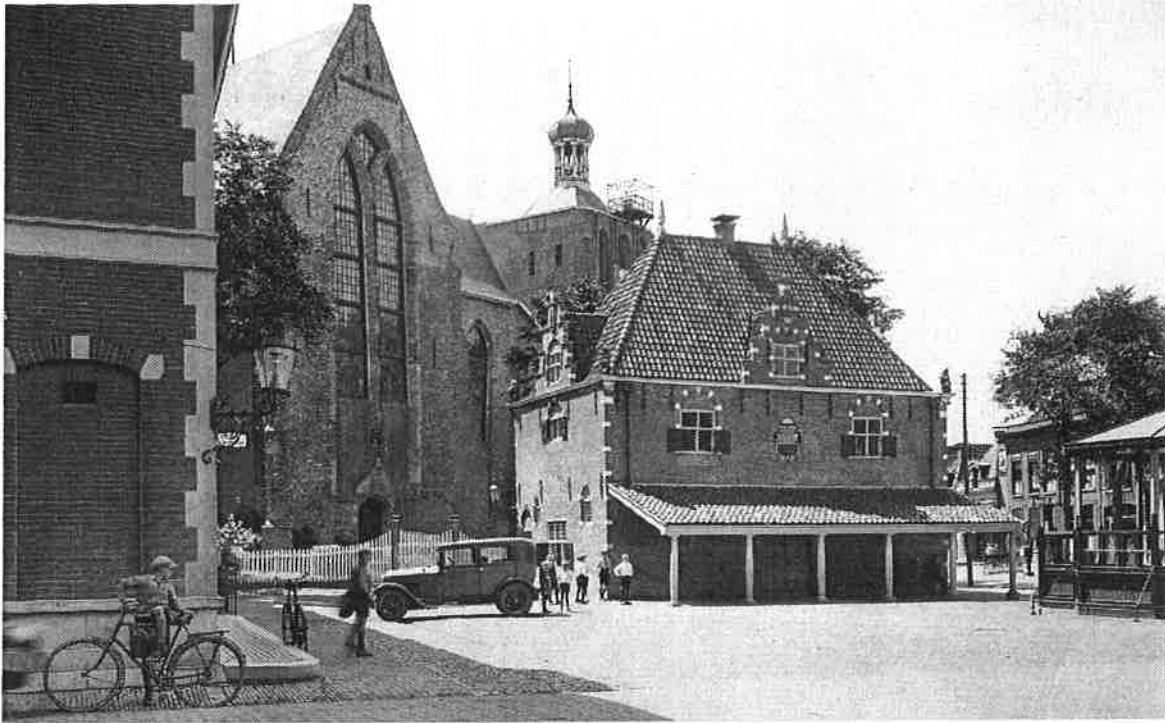
Het was wel bekend, dat in een aantal plaatsen namen in twee talen werden gegeven, maar voor tweetaligheid voelde de commissie niets; de Workumer straten hebben van oudsher alleen Friese namen. Meer dan eens blijkt dat vele niet-Friezen er juist door bekoord worden, als ze in een oud stadje niet alleen de oude gevelstenen zien, maar ook de karakteristieke namen op de hoeken van de straten in de terplaatse gesproken taal.

Verderop kan de lezer kennis maken met alle Workumer straatnamen. De betekenis van de namen wordt verklaard, zodat deze daardoor ook werkelijk inhoud voor hen krijgt.

Als u in Workum komt let dan niet alleen op de namen van de straten, maar ook op de vele fraaie oude gevels en monumentale gebouwen. Deze monumenten zullen u boeien, maar ook de Workumer straatnamen zijn monumenten, die bewaard moeten blijven.

De Straatnamencommissie
Nijefurd

Merk

W*orkum - Warkum*

Behalve de officiële Hollandse vorm vermelden de plaatsnaamborden de naam Workum ook in het Fries. De naam der stad komt het eerst voor in een Engelse akte van 1297 als 'Waltercome'. In latere tijd treffen wij de naam in vele varianten aan, onder andere als 'Walderkum', 'Wearkum', en soms als 'Woudrichem', dus identiek aan een stad aan de Merwede in Noord-Brabant. De naam moet ontstaan zijn uit 'Wadrikheem', dat wil zeggen het erf van een zekere Waldrik.

Friese schrijfwijze

Uitspraak ongeveer als
Hollandse schrijfwijze als:

â	o	in decor
ae	aa	in baan
aei	aai	in baai
é	ee	in zee
ê	ai	in militair
ea	ee	in leer
ei	ai	in mais
oa	oo	in noord
ú	uu	in Guus
û	oe	in boek
ue	uu	in buurt

Straatnamen

Aldedyk

De oude zeedijk, sinds 1624 binnendijk van de polder "Het Workumer Nieuwland".

Aldewei

Een oude naam die in de volksmond is blijven bestaan hoewel het verloop van de weg enigszins gewijzigd is en vroeger zuidwaarts doorliep naar de sluis. De oorspronkelijke weg verbond de verschillende terpnederzettingen ten oosten van de stad met elkaar. Dat de weg zeer oud moet zijn valt af te leiden uit het feit dat de "Nya Wey" voorheen ook in deze buurt, genoemd wordt in een oorkonde uit 1468.

Algeraburren

Reeds in 1468 als een aan de stad vastgegroeide nederzetting ("uitburen") genoemd. Deze terp "Algera bura" heeft zijn naam kennelijk te danken aan één der oudste bewoners uit het thans nog bekende geslacht der Algera's. (Een andere tak kwam uit het dorp Garijp)

Ankersmitterij

Reeds in 1745 werd melding gemaakt van dit bedrijf. Het stond aan de Djippe Dolte, op de hoek van het Dwarsnoard en het Houtmolestreekje. Er woonde toen een zekere Johannes Acronius. Deze smitterij heeft tot 1804 bestaan.

Balkfinne

Genoemd naar een stuk land, waarop deze straat zich thans bevindt. De naam houdt mogelijk verband met de houtzaagmolen die zich daar tegenover bevond. Finnen zijn weilanden, bestemd voor het weiden van vee.

Bascohof

Naam van een hofstede die in deze buurt gestaan heeft. Wellicht is Rinnert Alberts Basco, in 1661 burgemeester van Workum, eigenaar van deze boerderij geweest. Aan deze burgemeester herinneren ook nog de namen Bascofenne ter zelfder plaatse en Bascohuys, het huis op de hoek van (de) Merk en (it) Noard (volgens een oude plattegrond uit 1664).

Begine

De naam is ongetwijfeld ontstaan na de stichting van het Begijnklooster Mariënacker (in 1457), gelegen aan het tegenwoordige Turflân. Via deze straat stond het in verbinding met het centrum van Workum. In een oorkonde uit 1520 komt nog de oud-Friese "Beghynestreeta" voor.

Begine

Blokmakkerij

Voorheen een bedrijf op het Dwarsnoord, waar men scheepskatrollen maakte. Deze bedrijven werden vaak gecombineerd met mastenmakerijen waarvan er in Workum twee bestonden.

Blomikkers

In archiefstukken van 1694 en 1804 wordt een perceel land gelegen tussen de waterlozing/waterliezen en de wijde vaart respectievelijk 'bloemvenne' en 'blomvenne' genoemd. Voor de straatnamen in dit bestemmingsplan is destijds voor het woord 'ikkers' gekozen, daar in dit vroegere terpengebied vele akkers lagen.

Brânburren

Deze buurt moet in plusminus 1855 ontstaan zijn toen de vervening en turfmakerij aldaar een aanvang nam. Het dankt zijn naam volgens de overlevering aan een grote brand in 1862 waarbij van het nog geringe aantal huizen slechts een paar zijn blijven staan.

Brewarsdyk

Genoemd naar een voormalig eiland in het Workumermeer. Het Breewar is thans een hoogte in de polder. Het deed voorheen, sedert de eerste helft van de vorige eeuw onder andere dienst als "Hurdsylpôle" dat wil zeggen als starteiland bij het Workumer hardzeilen. Reeds in 1584 genoemd als "Brewaer" en "Breedtwerd" (1622), later ook verbasterd tot Breven.

Broubank

Een naam die een paar keer in 17e eeuwse koopakten voorkomt en onder andere in 1625 gelokaliseerd wordt bij Snakkerburren.

Men verstond er een sloopshelling onder speciaal bestemd voor het brouwen; dat is het dichtstoppen van de naden van schepen. (Het Friese woord voor brouwen is brouwen.)

Brouwersdyk

Op de plaats van de doorbraak van de weg naar Ferwoude heeft een bierbrouwerij gestaan. Daar is toen ook een gevelsteen gevonden: twee mannen die een vat bier wegdragen. In de directe nabijheid loopt een vaart, de Brouwersfeart.

Bûterikkers

De naam van deze straat is ontleend aan een perceel land in It Heidenskip. Het ligt ten westen van de 'Leijsleat' en wordt onder andere in 1765 vermeld als 'de Boter' kampen. Bij het woord boter zou men aan boterbloemen kunnen denken of, in het algemeen, aan de gele bloemen die in het veld staan. Men kan echter ook denken aan vruchtbaar land waarop het boteren wil. De gewoonte om het land naar zijn opbrengst te vernoemen heeft overal bestaan (voor de uitgang 'ikkers' zie onder 'Blomikkers').

De Burd

Een zeer oude naam, die al voorkomt op de plattegrond van Geilkercken uit 1616. Oorspronkelijk een van de oudste woonkernen ten oosten van de stad aan de Aldewei. Het lag aan de rand van een vaart, vandaar misschien de naam (boord, oever).

Doltewâl

Genoemd naar het aangrenzende water "De Djippe Dolte" (djippe = diepe). Het woord "dolte" houdt verband met het Friese werkwoord "dolle" dat delven, graven betekent. Een gegraven water dus. Op de oudste kaarten komt de vorm "Delft" voor. In een oorkonde van 1485 is er sprake van "Da Delta Wal".

Dwarsnoard

Een naam die sinds de tweede helft van de 18e eeuw in gebruik is. Voorheen werd deze straat, waardoor het verlengde van de stadsgracht "De Wymerts" liep, ook wel "It Noard" genoemd, met als nadere specificatie "Fonne Endt". Hier bevond zich namelijk de "Noorder Fonne", land in eigendom van de stad, vóór 1580 waarschijnlijk (R.K.) kerkbezit.

Emmabuert

Een vrij jonge, in de volksmond levende naam, waarvan de oorsprong niet bekend is.

Eniggaburren

Het wordt reeds in 1585 genoemd. Het was toen een buurtschap gelegen aan een voetpad dat voorheen Algeraburren met het Turflân verbond.

De vaart naast de Heidenskipsterdyk draagt nog steeds de naam Eniggaburevaart.

Estrikwurk

In de buurt van Eniggaburren (zie aldaar) was in 1584 een bedrijf gevestigd waar estrikken of plavuizen gemaakt werden.

It Fjouwerkant

Een gedeelte van het in de volksmond genoemde Fjouwerkant (fjouwer=vier) maakt onderdeel uit van deze straat. Het oorspronkelijke Fjouwerkant dat door een gewijzigde verkeerssituatie niet meer als zodanig bestaat, had een beloop dat een grote vierkante ruimte omsloot.

Fortún

Ongeveer op dezelfde plaats waar zich nu deze straat bevindt, stond vroeger een zoutkeet genaamd "Het Fortuin".

De zoutwinning was voorheen voor Workum een belangrijk bestaansmiddel.

In een verkopingsbiljet van 1825 komt de volgende passage voor: "zeer groot uitgestrekt gebouw, waarin bevorens een zoutkeet is gedreven Het Fortuin genaamd,... aan de oude weg en in de nabijheid der stad Workum aan de Diepe Dolte".

Fûgelickers

De naam is geïnspireerd door de vermelding van een stuk land gelegen in It Heidenskip tussen Gracht en Aldedyk, dat onder andere in 1761 bekend stond als het 'Fûgellân'.

Daar hielden zich kennelijk veel vogels op (voor de uitgang 'ikkers' zie onder 'Blomikkers').

De Fûke

De palinghandel is voor Workum van groot economisch belang geweest.

Vanaf 1844 tot ongeveer 1900 heeft de Workumer palinghandel een grote bloei gekend. Een 'fûke' (fuik) wordt gebruikt voor de palingvisserij in de binnenwateren.

Fûkepaed

"Fuijghe" is volgens een akte van 1652 de naam van een perceel land vallende onder het ressort Workum. Het zou "fûke" (fuik) betekenen en is daarom zeer toepasselijk voor een pad dat langs het water loopt. De palingvisserij is voor Workum van veel belang geweest.

Emmabuert

Hammole

De straat naast de Hammole of Homolevaart, waar we ook een polder van die naam aantreffen. De betekenis is onzeker; gedacht is aan "houtmolen". Maar de molen die hier gestaan heeft, de Homme Eelkes molen was geen houtmolen, doch een watermolen. Het is echter waarschijnlijk dat de naam is afgeleid van de mansnaam Homme en via de Hommemole, Hommole tot Hammole is vervormd.

Hearekeunst

Een oude overgeleverde naam, waarvan de betekenis niet bekend is. Volgens een "verklaring" zouden voorname heren uit Workum hier met hun paarden kunststukjes verricht hebben.

Hearewei

Reeds in een akte van 1627 genoemd, waarin het ging om een "helling aan Snackerburen... streckende voor van de Heerewech tot achter in de Delfte". Met deze laatste naam wordt het vaarwater De Dolte bedoeld.

Hegeterp

Reeds in 1585 wordt van deze terp melding gemaakt. Dat deze terp gelegen bij Tettingburren opviel doordat hij hoger was dan de andere terpen ten oosten van de stad, blijkt uit een stuk van 1711, waarin deze terp aangeduid wordt als "hooge terp". Vandaar de straatnaam.

Heidenskipsterdyk

De weg naar en door de streek "It Heidenskip" (Holl. : Het Heidenschap). De naam "Heidenskip" is niet geheel opgehelderd. Gedacht wordt aan heideachtig - in dit geval op te vatten als met russen en biezen begroeide grond. Anderen evenwel leiden het woord "heiden" op taalkundige grond af van "hoeden" en verklaren de naam als een gebied waar vroeger vee gehoed werd.

Horsaewâl

Weg lopend langs het water de Horsa(e), voor het eerst vermeld in 1468. Hors betekent hier waarschijnlijk slib, ondiepte en a(e) = water. De straatnaam betekent dus: wal langs 't ondiepe modderige water. Volgens anderen zou 'hors' hier een oudere vorm voor 'hynder' (=paard) zijn en zou horsa(e) 'paardenwed' betekenen.

Houtmolestreekje

De smalle weg langs de (oude) Djippe Dolte die de verbinding vormt van It Dwarsnoard met de vroegere houtzaagmolen. Een oude volksnaam.

Houtstek

Op deze plaats bevond zich het houtstek (houtopslagplaats) van een wagenmaker. Meerdere houtstekken werden in deze buurt aangetroffen.

Hylperdyk

De IJsselmeerdijk langs "It Soal" lopend in de richting van Hylpen (Hindeloopen) tot aan het "Toarntsje" (de Workumer vuurtoren). Het woord "Toarntsje" is uniek daar het algemeen Friese (en Workumer) woord voor torentje "Tuorke" is.

Ielaak

De palinghandel is voor Workum van groot economisch belang geweest. Vanaf 1844 tot ongeveer 1900 heeft de Workumer palinghandel een grote bloei gekend. Workum verwierf met de palingvisserij rechten aan de Theems in London.

Inthiemasingel

Workum is in de 16e en 17e eeuw bestuurd door een drietal burgemeesters uit het geslacht Inthiema. Alle drie hadden de voornaam Feike, later verfraaid tot Frederick. In de tachtigjarige oorlog streed Feike aan de kant van de watergeuzen. Workum dankt aan één dezer burgemeester onder andere zijn fraai waaggebouw.

Turflân

Jonkersfinne

In een archiefstuk van 1754 wordt deze naam genoemd. Welke jonkheer hier bedoeld wordt is niet bekend. Misschien één van de Inthiema's, een Workumer geslacht dat tegen het einde van de 17e eeuw is uitgestorven. ("Finnen" zie Balkfinne)

Kaeidyk

De naam komt reeds in 1808 op een verkopingsbiljet voor als Kaydijkje en was later nog onder die naam bekend. De weg volgt de kade langs "It Soal".

Kalkwurk

Genoemd naar de vele kalkbranderijen die men vroeger in Workum aantrof. (De oudste bekende dateert van 1583).

Deze kalk werd verkregen door verhitting van schelpen in kalkovens (door turf gestookt), waarna men de zo ontstane ongebluste kalk leste door ze met water te behandelen.

Kampwei

Deze naam is ontleend aan een stuk land dat in 1691 'de Kamp' heette. Het lag achter het voormalige klooster 'Mariënacker' (wei=weg).

Kleasterlân

De daar gelegen landerijen waren vroeger kloosterbezit (van het Begijnklooster aan het latere Turflân) en werden daarom de "Cloosterlanden" genoemd zelfs tot in de 17e eeuw.

Koffepaed

De naam is afgeleid van Koffefinne, genoemd in 1741 als een stuk land onder de 'jurisdictie' (= rechtsgebied) van Workum.

In 1781 waren in Workum 66 kofschippers. Vele koffen werden in Workum gebouwd. Ongetwijfeld zijn langs de wal van dit pad jarenlang Workumer koffen gevaren.

Konvintsdyk

In het boekje "Warkumer lânnammen" komen de namen 'De Conventscamp' en 'De Conventsfenne' voor. Deze namen kwamen al in 1619 voor in dit gebied.

Lange Leane

Een oude gangbare naam. In documenten uit de 18e eeuw wordt hij "Groote Laan" genoemd, terwijl een akte uit 1650 ongetwijfeld de oudste naam vermeld namelijk de Grote Maedwegh.

Het woord "maed" duidt op hooiland. De inpoldering van het land waardoor deze weg loopt is voltooid in 1624.

Learmole

Ongeveer ter plaatse heeft een molen gestaan, die in het begin van deze eeuw is afgebrand. In de laatste tijd was het een Eekmolen, daarvoor een Learmole. Reeds in 1776 wordt een zeemtouwerij op Tettingburren genoemd. De "Zeemlearmolen" wordt onder andere op een verkopingsbiljet van 1820 vermeld.

Lieuwe Klazes Leane

Genoemd naar Lieuwe Klazes O(e)gema, een der eerste bewoners en eigenaar van twee percelen land in deze polder (bedijkt 1621-1624) . De beide percelen lagen ver uiteen, doch werden door deze laan aan elkaar verbonden.

Lutswei

De weg loopt parallel met het water de (Nauwe) Luts, ook Larts en Lerts geheten. Het water kwam in deze buurt op de Horsa uit (wei=weg).

Lynbaen

Een oude benaming was hier het "Baenspaed". Door een uitbreidingsplan moest dit pad verdwijnen. Om de herinnering aan de lijnbaan, die hier al voor 1715 bestond, te bewaren, heeft een nieuwe straat in deze buurt de naam "Lynbaen" gekregen. Het verband tussen "Lynbaen" en "Baenspaed" blijkt bijvoorbeeld uit een aankondiging in 1824 waar in te koop werd aangeboden, "eene kapitale overdekte lijnbaan en baanspad, geschikt tot het maken van de grootste touwwerken op de Snakkerburen over de Kettingbrug op het Zuideinde van Workum".

Maedfinne

In de woonwijk "De Finnen" lag voorheen, blijkens een stuk van 1728, een perceel met bovengenoemde naam. De betekenis - de naam komt ook bij het dorp Warns voor - zouden we aldus kunnen afleiden : maed of mad is gelijk te stellen met het meer gangbare Friese "Mêd" dat maaiveld betekent. Een "Finne" is (laaggelegen) weiland, dat in de regel niet voor hooiland gebruikt wordt. Het is dus geen gewone finne om dieren in te laten grazen, maar een maed - finne d.w.z. te gebruiken voor hooiwinning. (Vergelijk voor "maed" ook de toelichting bij Lange Leane).

Makkumerdyk

De weg die vanaf de haven langs de voormalige zeedijk in de richting van het dorp Makkum loopt. De naam bestond reeds lang in de volksmond.

Mariënacker

De naam van het bejaardencomplex (hoog gebouw en vrije woningen) is ontleend aan het voormalige klooster Mariënacker of Maryaecker, gesticht in de eerste helft van de 15e eeuw. Het lag op de oostoever van de Djippe Dolte en werd tot 1580, het jaar van de hervorming, bewoond door Begijnen, zusters die in de derde regel van St. Franciscus heetten te volgen.

Merk

Het centrum van Workum, volgens een dokument van 1385 reeds toen het plein waar de markt gehouden werd. Op oude kaarten en akte uit de 17e eeuw wordt deze plaats reeds met de naam "Merckt" of een andere schrijfvariant aangeduid.

De Merk

Moleburren

De naam houdt de herinnering aan de oliemolen levendig die hier niet ver vandaan gestaan heeft en sedert 1703 vermeld wordt.

Molewyk

Vlak bij de Roggemolestege lag nog een verbindingskanaaltje (wyk). Thans is dat nu een pad.

Mouterij

In Workum waren een drietal bierbrouwerijen waarin de mouterij een afdeling vormde waar gerst een kiemingsproces onderging. De oudste vermelding dateert uit het jaar 1643.

Noard

Een van de oudste straatnamen, ontstaan in de tijd toen een aanduiding volgens de windstreken nog voldoende was. Vóór 1870 liep door It Noard nog een gracht: De Wymerts (zie ook bij Súd).

Noard

Noarderwyk

Dit ventweggetje tussen de Balkfinne en het Dwarsnoard ligt op de plaats waar zich voorheen een naamloze zijvaart (wyk) bevond. Deze zijvaart vormde de verbinding tussen de Noarderhaven (Gedempt Dwarsnoard) en de Pothúswyk. De naam van dit ventweggetje is gevormd uit bestanddelen van de beide voorgaande namen.

Nonnestrijtte

Een fraai voorbeeld van een niet begrepen en daardoor verbasterde naam. Met "nonnen" heeft deze naam niets te maken. Tot in de eerste helft van de 18e eeuw heette deze straat de Nanningstrijtte, genoemd naar een zekere Nanning. Via Nannestrijtte is toen Nonnestrijtte geworden, (volksetymologie).

Nijhuzumerdyk

De weg die van de Trekwei in de richting van het dorp Nijhuizum loopt.

Panwurk

Reeds in 1685 bestond hier een panwurk (dakpannenfabriek). Tot in deze eeuw heeft het bedrijf bestaan.

Papeleantsje

Oude overgeleverde naam, ontstaan na de hervorming. Volgens een verhaal zouden de Rooms-katholieken in de tijden van vervolging hier hun bijeenkomsten hebben gehad.

Parallelwei

De naam bestond reeds in de volksmond als een weg die evenwijdig (parallel) met de spoorbaan loopt.

Pilekaen

Op de hoek van de steeg heeft het "predikhuis" van de Mennisten (= doopsgezinden) gestaan met het beeld van een pelikaan op het schoorsteenbord. Onder andere in een stuk van 1813 wordt deze steeg de "Piellekanstiegh" genoemd. De pelikaan die haar jongen, volgens een bekende voorstelling, met haar eigen bloed voedt, werd tot symbool van opofferingsgezindheid met name van de offerdood van Christus.

Pilesteechje

Een oude, reeds in een akte van 1661 voorkomende naam. Andere schrijfwijzen waren: Pijlsteeg (1720) en Peelesteeg (1752). De betekenis van de naam is niet duidelijk, doch men heeft gekozen voor de in de volksmond levende vorm.

Pothúswyk

Vele bedrijven hadden via "wijken" verbinding met het scheepsvaarwater voor de afvoer van hun produkten. Het hier nog bestaande "pothús", de oudste uit de 17e eeuw stammende aardewerkfabriek van Workum stond via de Pothúswyk in verbinding met de Djippe Dolte.

Prystershoek

Voorheen de naam van de opening tussen de huidige woonkern Waldrikhiem en de voormalige R.K. lagere school. Reeds in de 18e eeuw en mogelijk nog eerder was deze naam in gebruik. De betekenis is duidelijk.

Raardaburren

Een reeds in 1584 vermelde buurtschap aan de noordkant van de stad, waar destijds een tichelwerk gestaan heeft. Uit het geslacht Raarda stamde onder andere de burgemeester Allardus Regneri Raarda die van 1648 tot 1662 dit ambt bekleedde.

Reidikers

Deze straat is genoemd naar een perceel land 'het Reijdtlandt'. Volgens een archiefstuk uit 1690 langs het op de 'Wijdeslootswal' ten westen van de stad. (Voor de uitgang 'ikkers' zie onder 'Blomikkers').

Roggemolestege

Genoemd naar de roggemolen die zich aan het eind van de steeg bevond. De naam is een paar honderd jaar oud. Voordien was de steeg ook onder andere namen bekend, waarvan de oudste de "Worcumer Bueresteegh" is (1619). "Worcumerbueren" was een woonkern op een terp ten westen van de stad.

Sâltbranderij

In de 18e eeuw waren er vier zoutbranderijen in Workum. Aan de Nonnestrijtte werd in 1753 de zoutkeet 'De Non' gebouwd. Het zout werd gewonnen uit zeewater, dat uit de nabije Zuiderzee werd aangevoerd. In 1858 vindt men de zoutkeet nog vermeld. De andere drie zoutbranderijen stonden ook aan de Djippe Dolte.

Sânbank

De straatnaam 'Sânbank' (in het plan 'It Soal') is genoemd naar de zandbank gelegen in het IJsselmeer ten noordwesten van Workum. Bij eb bleven vroeger de palingaken hier achter liggen.

Schoolstraat

Een der weinige niet-Friese namen, te "danken" aan de oudste kleuterschool (later stal) aldaar. Waarschijnlijk onder ambtelijke invloed ingeburgerd, doch weinig karakteristiek.

Séburch

Genoemd naar de in 1856 gebouwde en nog steeds bestaande zeemansherberg. Deze bestond voorheen uit twee afzonderlijke afdelingen: beneden voor het zeemansvolk, boven sociëteit voor de gewone burgerman. "De Harmonie" op de Merk was sociëteit voor de elite.

Seilmakkerij

Voorheen een bedrijf waar men zeilen maakte ten behoeve van de kof- en smakschepen, die in de 17e en 18e eeuw op de Workumer sloopshellingen gemaakt werden. De schepen voeren op landen als Frankrijk, Spanje, Portugal, Noorwegen en de Oostzeelanden.

Skarfinne

"Skar" komt men in vele documenten tegen, het houdt verband met het "inscharen" van vee. "Finnen" zijn weilanden.

Skelpebank

De straat 'Skelpebank' is genoemd naar de schelpenbank gelegen op de Workumer Waard. De schelpenbank is ontstaan na afsluiting van de Zuiderzee. De drooggevalen buitenwaard is nu een uniek natuurgebied, waar jaarlijks circa 2000 visdiefjes broeden (dit is de grootste broedkolonie visdiefjes van Europa).

Skil

Leeft reeds lang in de volksmond. Skil is het Friese woord voor "schelpen" en men zou er hier de betekenis van "schelpenpad" aan moeten toekennen. Schelpen vormden de grondstof voor de vele kalkbranderijen die men vroeger in Workum aantrof.

Slinkewei

Genoemd naar de watergeul de "Slinke", waardoor voor het afsluiten van de Zuiderzee, het vloed- en ebwater stroomde ongeveer op die plaats en tevens vrijwel precies in die richting loopt deze nieuwe aangelegde weg.

Snakkerburren

Een zeer oude naam, reeds in een akte van 1618 genoemd. Op oude kaarten en ook in stukken van de vorige eeuw vermeld. Over de betekenis bestaat geen zekerheid; sommigen leggen verband met een knik of scherpe bocht in het aangrenzende water. Ook op andere plaatsen in Friesland komt deze naam voor (bijvoorbeeld Leeuwarden).

Soalsdyk

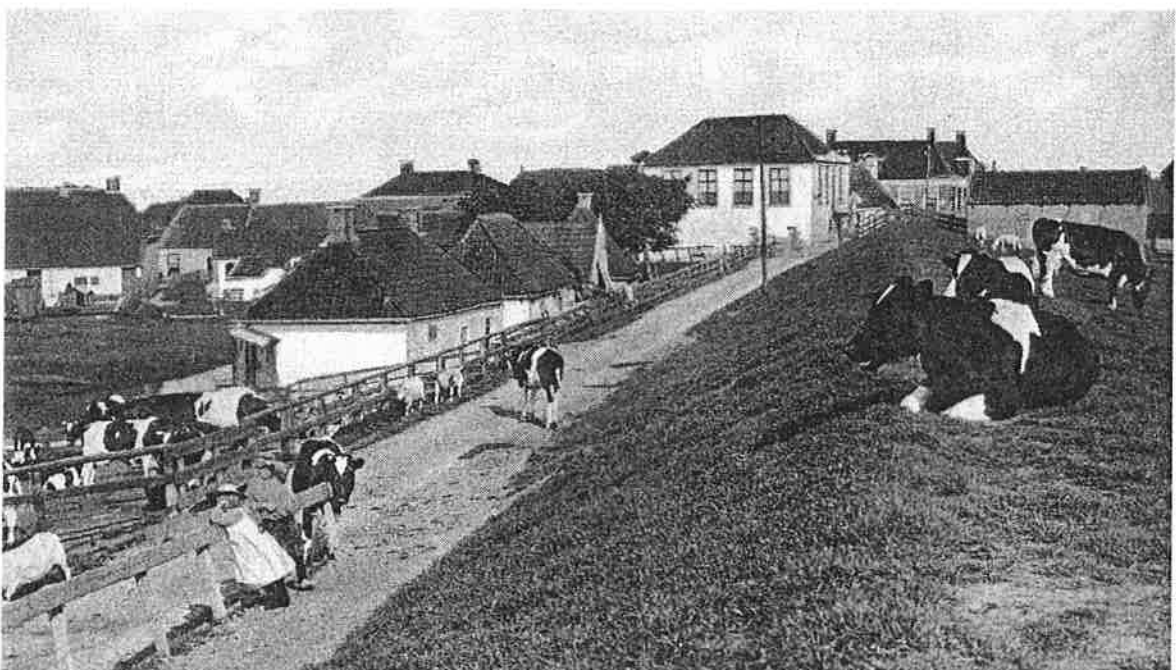
Loopt langs het kanaal It Soal (=vaargeul) dat Workum met het IJsselmeer verbind.

Spoardyk

De originele oude Workumer benaming van de weg die naar het station leidt, een gebouw dat in 1885 gereed kwam en in 1973 werd afgebroken en vervangen werd door een wachthokje.

Spûkersleane

Een naam die blijkbaar verband houdt met een spookgeschiedenis; welke is niet bekend. Een kaart uit 1850 vermeldt in deze weg een brug met de naam "Spûkersbrêge".

Makkumerdyk

Stedsfinne

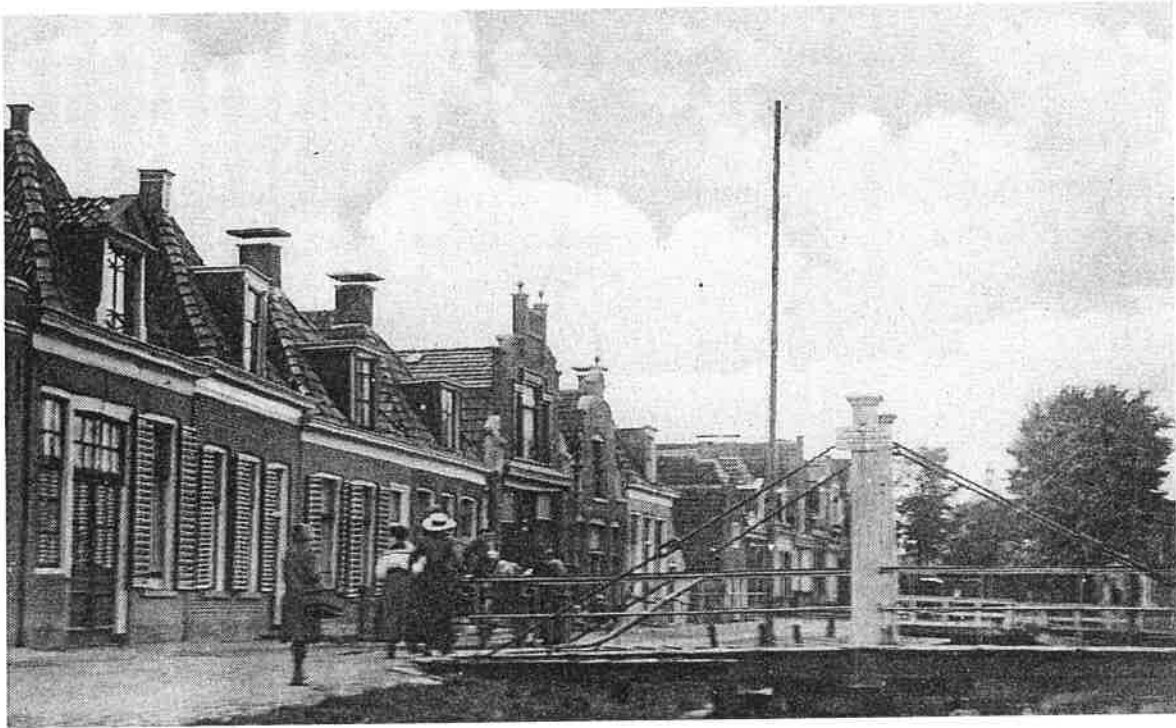
Deze naam lezen wij onder andere in een akte van 1761. Het is een perceel land dat oorspronkelijk stadseigendom geweest zal zijn. Ook andere namen zijn voor dit land gebruikt zoals Keetfinne. Er bevond zich op dit land bij de Brandeburevaart al in de 17e eeuw een zoutkeet. "Finnen" zijn weilanden.

Stienikkers

Onder Workum ligt een stuk land van \pm 1 hectare, dat in een akte uit 1695 het Steenland wordt genoemd. Of de grond daar stenen bevatte of dat de kleilaag gebruikt werd voor de fabricage van bakstenen is niet bekend. De naam dient thans - na een wijziging van de uitgang - als straatnaam. (Voor de uitgang 'ikkers' zie onder 'Blomikkers').

Stokerij

Workum telde voorheen een paar jeneverstokerijen. De oudste dateert uit 1676. De straatnaam herinnert aan dit bedrijf.

Súd

Súd

Een van de oudste straatnamen, ontstaan in de tijd toen een aanduiding volgens de windstreken nog voldoende was. Voor het eerst genoemd in een koopakte van 1583, "het Suid ent". Typisch is dat de oudste Workumers spraken van "it Suien", misschien onder invloed van de vroegere scheepvaartcontacten met Amsterdam. De tegenwoordige generatie spreekt uitsluitend over it Súd. Voor 1870 liep door it Súd nog een gracht "De Wymerts".

Sudergoawei

Een provinciale weg die van Bolsward naar Lemmer loopt. Vroeger, in de 13e eeuw, heette dit district Sudergoa.

Suderséleane

Deze laan eindigt bij wat vroeger de Sudersé werd genoemd.

Sylspaed

Zeer oude naam, reeds in 1585 vermeld. Het pad naar de syl; dit is de sluis.

Tademahof

In een stuk uit het weeshuisarchief van het jaar 1711 wordt gewag gemaakt van zaadland gelegen op de hoge terp bij Tettingburren naast Tademahof, ongetwijfeld een voor die tijd bekende hofstede. Een straatnaam met deze naam past dus goed op deze plaats.

Taanderij

In het gemeentearchief bevindt zich een brief van een jonge Workumer zeeman die in Algiers als slaaf in gevangenschap is geraakt.

Deze brief is gedateerd op 10 mei 1696 en heeft als adres: "An de Eersame Weduwe A.Cornelis, woonagtig in de Taenstraat tot Worckum in Vrislandt". De taanderij wordt in een archiefstuk van 1768 genoemd. Het gaat in dit dokument om een "Hoff en Taanderij, de Dolte ten noordwesten, de Burevaart ten zuidwesten".

Tettingburren

Een zeer oude naam voor een der terpnederzettingen ten oosten van de stad. Reeds in een oorkonde van 1485 geschreven in het (oud-) Fries (tot 1498 de officiële taal in Friesland) wordt een huis met land te koop aangeboden in "Taetijngburen".

Ook plattegronden uit de 17e eeuw en later vermeldden de naam van deze voormalige woonkern.

Tiaralaan

Het voorgestelde Tiaraleane zou in overeenstemming zijn geweest met het principe van het gebruik van de volkstaal, zoals die bij bijna alle Workumer straatnamen is gehanteerd.

Door een onjuist inzicht dienaangaande is op voorstel van het toenmalige college van Burgemeester en Wethouders "leane" vervangen door "laan".

Met Tiara wordt bedoeld Prof. Petrejus Tiara (Piter Tsjeards), Workumer van geboorte en de eerste Rektor Magnificus van de Leidse Hogeschool. Later is hij hoogleraar aan de Akademie van Franeker geweest, de op één na oudste akademie van Nederland.

Tichtset

De palinghandel is voor Workum van groot economisch belang geweest. Vanaf 1844 tot ongeveer 1900 heeft de Workumer palinghandel een grote bloei gekend. Een 'tichtset' (een afzetting voor vis) wordt gebruikt voor de palingvisserij in de binnenwateren.

Tillefonne

De naam van het vlakbij gelegen land - reeds in 1584 is er sprake van de Tille - of Inthiemafenne - is overgedragen op de steeg die dit land met de Merk verbindt. (De steeg werd voorheen, in de 17e en 18e eeuw, Tillesteeg genoemd). Fonne is de Zuidwestfriesse vorm van fenne, een naam, die in het overige deel van Friesland gebruikt wordt en als "weiland" vertaald zou kunnen worden. Een tille is een kleine hoge brug zoals we die daar thans nog aantreffen over de Droege Dolte (droege = ondiep), de gracht tussen de steeg en het land. De naam heeft dus niets te maken met telefoon, zoals wel eens gedacht wordt.

Tjipke Visserstraat

Het Friese "strjitte" moest hier op voorstel van het toenmalige college van burgemeester en wethouders wijken voor het oneigen "straat". Tjipke Visser (1876-1955) was een vermaarde Workumer beeldhouwer, ver buiten Friesland bekend (Hij woonde in Bergen, N.H.). Hij heeft onder andere het doopvont en een serie houten beeldjes voor de Nederlandse Hervormde St. Gertrudiskerk op de Merk gemaakt.

Trekwei

Sedert het graven van de Trekvaart naar Bolsward in de 17e eeuw aldus genoemd. De paarden van de trekschuit waren de eerste gebruikers van deze weg.

Tunikkers

Genoemd naar een stuk land tussen de Ikesloot en de Burevaart aan de Zuidoost kant van de stad. Het wordt in oude verkoopboeken van 1585 en 1657 als 'Tuynacker(en)' vermeld.

Turflân

Een naam sedert het begin der vorige eeuw hier in gebruik, oorspronkelijk als "kostelijk greidland" (1815), dat blijkbaar met turf te maken had; de naam Turflân doet vermoeden dat aan de Doltewal ter plaatse turf gelost werd door de destijds vrij vele turfschippers, die de in Workum benodigde brandstof uit Weststellingwerf en Drenthe haalden.

Ursuladyk

Genoemd naar het voormalige en legendarische Sint Ursulaklooster of - kapelletje. De naam is tevens bewaard gebleven in de Sint Ursulapoel en in een boerderijnaam ter plaatse.

Vicariswei

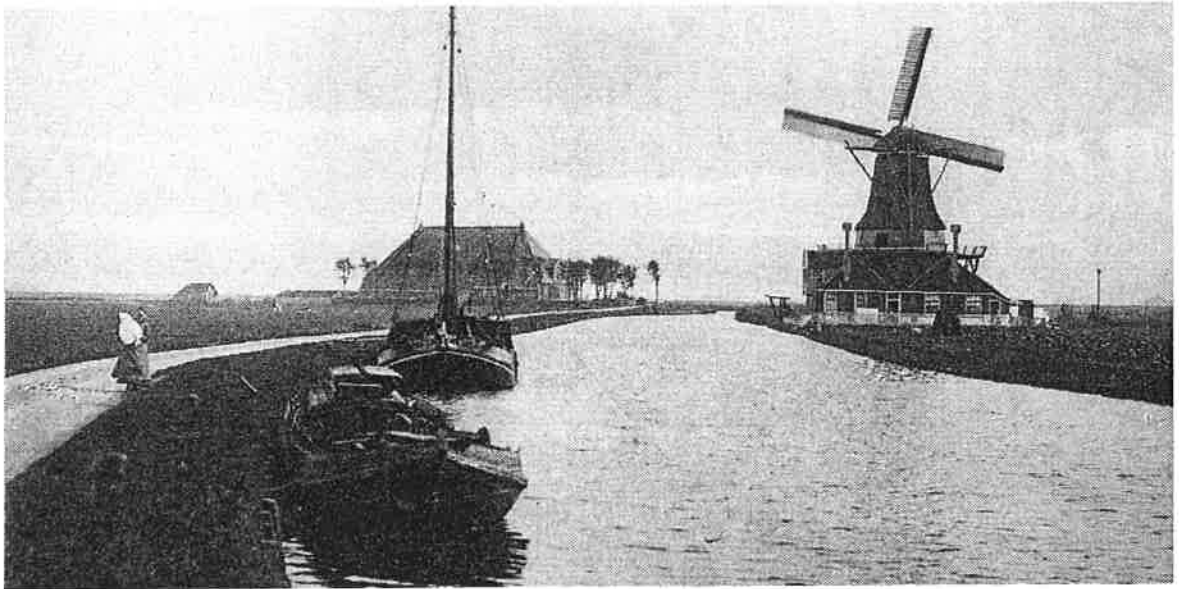
De naam is afgeleid van "Vicariefinne" nog daterend uit de tijd vóór de reformatie. In een oorkonde van 1553 uit het klooster Mariënacker wordt dit perceel land, groot 11 pondemaat (plusminus 4 hectare), genoemd. De naam komt echter ook na de hervorming nog wel voor en wel in 1728. Er staat dan een zoutkeet op dit land, niet ver van het klooster.

Waechfinne

De naam komt voor in een stuk van 1728. Misschien had het als perceel iets te maken met de handelsbedrijvigheid in de stadswaag. "Finnen" zijn weilanden.

Weinmakkerij

Vroeger maakte men in Workum ook houten wagens, meestal bestemd voor het agrarisch bedrijf. Na de motorisatie van het vervoer is daar een eind aan gekomen.

Trekwei

Weverswei

Van de Workumer gilden was het weversgilde niet een van de minst belangrijke. Het moet reeds vroeg een grote bloei hebben gekend. Een aanwijzing in deze richting vinden we in een bepaling uit 1504 waarin als lengtemaat de Workumer El verplicht werd gesteld voor heel Friesland. Deze maat moest ongetwijfeld veel gehanteerd worden voor het meten van belangrijke Workumer produkten als laken en linnen. Een vage herinnering aan de Workumer wever zit misschien besloten in het bekende Schibboleth:

Hwa wit hwer Wytse Watses wever wennet?
Wytse Watses wever wennet West - Warkum.
Hwa wit hwat Wytse Watses wever weeft?
Wytse Watses wever weeft wite wollene wanten.

Wiske

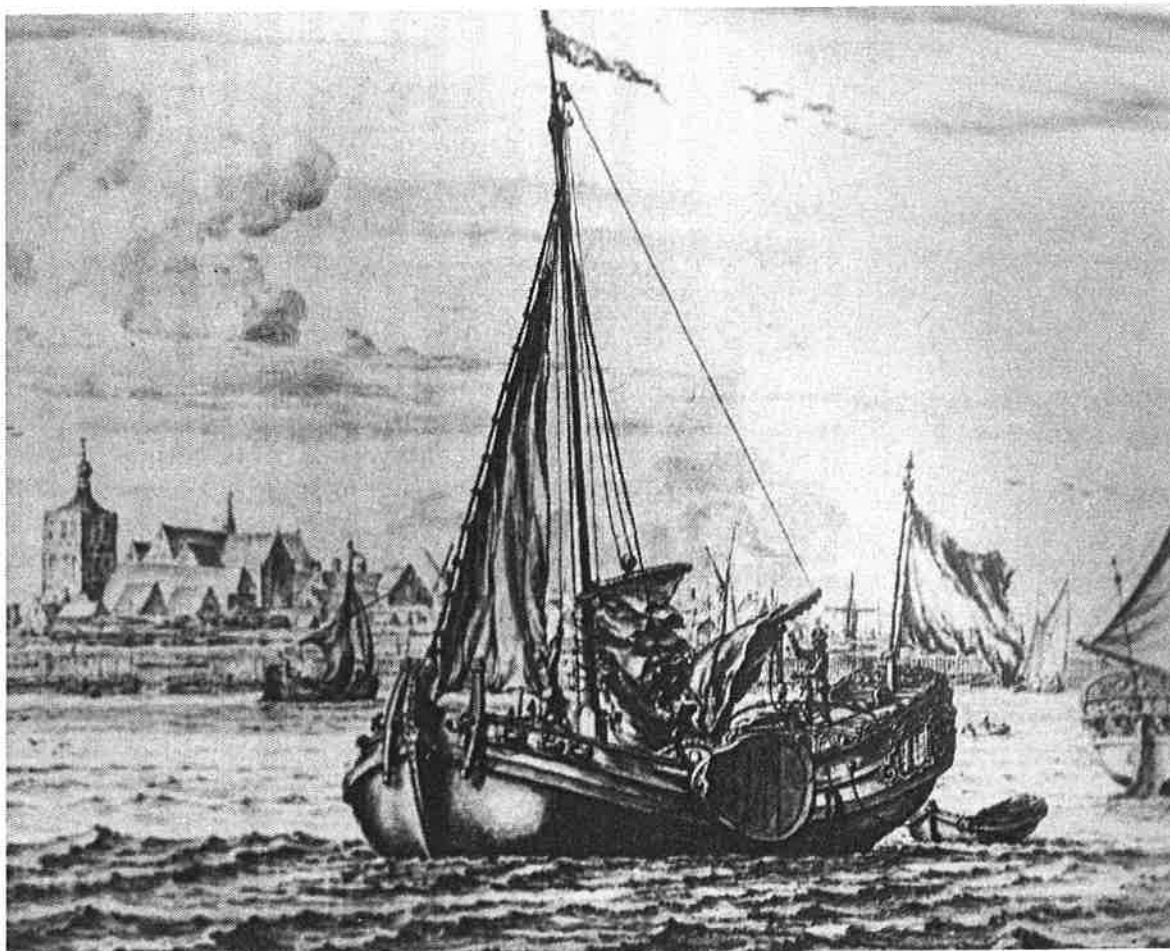
De oudste vorm is ter Wisscha (o.a. in 1625), onderscheiden in de Workumer -of Lytse Wiske en de Koudumer -of Greate Wiske. Betekenis waarschijnlijk lage drassige weidegrond.

Yttingwei

In de buurt ligt een stuk land dat in het verleden de Ytting werd genoemd. Ytting heeft vrijzeker dezelfde betekenis als etting, dat als grasland vertaald kan worden. Vroeger kende men voor het werkwoord beweiden ook wel het woord 'etten' (wei=weg).

Bronnen:

Proclamatieboeken, Floreencohieren, Reeëlcohieren, register van oorkonden, 'Register van de weesclanden der stadt Workum' en het Quotiesatiecohier.

Schepen voor de kust van Workum

De Wimerts

De brede straat die dwars door Workum loopt wordt nog altijd de Wimerts genoemd, naar het water dat door de stad liep. De Wimerts, in de negentiende eeuw gedempt, is wellicht een natuurlijke afwatering geweest van het merer-gebied naar de Zuiderzee. Over de Wimerts waren destijds achttien bruggetjes.